Over dit boekje

Dit boekje vertelt het verhaal dat wij presenteren over de Rijnlandse manier van organiseren. Wij geloven in deze manier van organiseren, maar wij zien ook dat deze manier van organiseren in de verdrukking is gekomen. Wij pleiten daarom – en bevinden ons daarmee in goed gezelschap – voor herwaardering van de Rijnlandse principes. Mede hierom houden wij veelvuldig lezingen over het Rijnlandse gedachtegoed, die worden ervaren als buitengewoon inspirerend.

Na afloop volgen altijd twee vragen:
- 'Mag ik de sheets?' *en*
- 'Hoe doe ik het Rijnlands?'

Dit boekje geeft een beknopt antwoord op deze twee vragen. De maatvoering van dit boekje brengt namelijk met zich mee: kort, maar krachtig. Regelmatig verwijzen wij naar onze website www.organiseren20.nl. Daar treft u naast uitgebreidere toelichtingen en interviews tevens de Rijnland-test aan: een handig dialooginstrument om mee te onderzoeken in hoeverre uw organisatie Rijnlands (R), dan wel Anglo-Amerikaans (AA) is georiënteerd.

Daarnaast kunt u in de literatuurlijst verdieping zoeken. En wanneer u op zoek bent naar praktische hulp, kunt u contact opnemen met ons. Dit boekje biedt een kapstok die u na lezing verder vol kunt hangen.

Inhoud

- *Rijnlandse stijl* 13
  Over Rijnlands, wat is het, waar komt het vandaan en hoe ziet het eruit?
- *Rijnlands organiseren* 35
  Over organiseren en structuren, meer naar de praktijk.
- *Rijnlands werken* 53
  Over uzelf, hoe werkt u Rijnlands?
- *Rijnlands nu* 61
  Over waarom Rijnlands actueler is dan ooit.

Rijnlandse stijl

Michel Albert (1930)

De Fransman Michel Albert, voormalig directeur van het Franse planbureau en vervolgens bestuursvoorzitter van een verzekeraar, is degene die het begrip 'Rijnlands' introduceerde in zijn boek *Capitalisme contre Capitalisme* (1991). Hij is de peetvader van de tweestromengedachte.

Het boek van Albert wordt gekleurd door de val van de Berlijnse Muur in 1989 en de neoliberale erfenis van de Amerikaanse president Ronald Reagan in de jaren tachtig (de *Reaganomics*). Er was niet langer sprake van communisme versus kapitalisme, maar van twee verschillende vormen van kapitalisme. Aan de ene kant is er – in de terminologie van Albert – het *Rijnlandse* model (kapitalisme op basis van *solidariteit*, onder meer te vinden in Duitsland, Zwitserland, Frankrijk, de Benelux, Scandinavië en ook Japan) en aan de andere kant de *neo-Amerikaanse* variant (die we hier verder Anglo-Amerikaans noemen; kapitalisme op basis van *individualisme*, onder meer te vinden in de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Singapore). Overigens komt er ook 'Rijnlands' handelen in Amerika en 'Anglo-Amerikaans' handelen in Europa voor.

Rijnlandse stijl

De Rijnlandse stijl kenmerkt zich door sociale zekerheid, spaarzin, gemeenschapsgevoel en investeren op lange termijn. Albert roept in zijn boek op de Rijnlandse stijl te waarderen, omdat die ten grondslag ligt aan onze beschaving, die zich onder meer uit in de verzorgingsstaat.

Albert was de eerste die het Rijnland-model als zodanig benoemde, maar de wortels van het Rijnland-model reiken zelfs tot in de negentiende eeuw, toen de sociale en politieke filosofie ageerde tegen het hebzuchtige individualisme en het 'laisser faire'-kapitalisme van de industriële revolutie – denken we aan de verplichte sociale zekerheid van Bismarck.

Rijnlandse economieën zijn op langere termijn succesvoller! De kracht van het boek is dat Michel Albert met harde cijfers en voorbeelden bewijst dat de Rijnlandse economieën veel succesvoller zijn dan de Britse en Amerikaanse (*NRC*, 22 februari 1992).

Rijnlands op meerdere niveaus

De Rijnlandse stijl is op ten minste drie niveaus te herkennen:

1 als politieke context (bijvoorbeeld daar waar voorzichtig wordt omgegaan met privatisering van overheidstaken);

2 als businessmodel (bijvoorbeeld in de keuze om een bedrijf niet aan de beurs te noteren maar met privékapitaal te leiden);

3 als inrichtingsvraagstuk van organisaties (bijvoorbeeld in organisaties die belang hechten aan de persoonlijke ontwikkeling van hun medewerkers).

Drie soorten kapitalisme

Naast de twee soorten kapitalisme die Albert beschrijft, is er inmiddels nog een derde herkenbaar. Deze derde is de laatste jaren sterk in opkomst: het Chinese staatskapitalisme. Overigens zal de kritische lezer opmerken dat er veel meer soorten kapitalisme te herkennen zijn: het Italiaans kapitalisme, met een sterke nadruk op de familie, het Oost-Europese kapitalisme enzovoort.

1 *Staatskapitalisme*
Kapitalisme waarin de staatsbureaucratie de heersende kapitaalhouder is. Met als stereotype China.
Onderneming als uitvoerings- en inkomstenorgaan van de staat.

2 *West-Europees kapitalisme*
De Rijnlandse variant op kapitalisme. Kapitalisme gebaseerd op solidariteit.
Onderneming = werkgemeenschap.

3 *Anglo-Amerikaans kapitalisme*

Vrije-marktkapitalisme op basis van individueel belang. Kenmerkt zich door grote verschillen tussen arm en rijk en een klein sociaal vangnet.

Onderneming = *moneymaking machine* voor de aandeelhouder.

Vormen van kapitalisme	Economische dynamiek	Maatschappelijke cohesie	Politieke democratie
Chinees	+	+	–
West-Europees	–	+	+
Anglo-Amerikaans	+	–	+

De Rijnlandse variant bevindt zich in het midden tussen het staatskapitalisme en het Anglo-Amerikaanse kapitalisme. Misschien moeten we de Duitse econoom Wilhelm Röpke wel alle eer geven. Als eerste waarschuwde hij voor zowel extreem socialisme als het 'laisser faire'-kapitalisme in zijn befaamde boek *Die Lehre von der Wirtschaft*. 'Dieser "Dritte Weg" der Wirtschaftspolitik ist vor allem auch ein Weg des Masses und der Proportion.'
Hij sprak over economisch humanisme waarbij centralisering, standaardisering, overorganisatie en groot, groter, grootst nooit de juiste weg konden zijn. We zullen terug moeten naar de menselijke maat, het spontane, het natuurlijke en de verscheidenheid. De nazi's verboden hem nog verder college te geven. Hij emigreerde in 1935 naar Istanbul.

Hoe geven we het kapitalisme een menselijk gezicht? Yves Leterme, toentertijd eerste minister van België, verwoordde het als volgt:
'Het is duidelijk: de vrije markt kan pas goed werken – dat wil zeggen met de woorden van Erhard: zodat "allen aan het succes deelnemen" – als de overheden ook hun rol spelen en zich waar nodig met de economie bemoeien. Inderdaad, "It's the economy, stupid." Het Rijnland-model